

lamaya yönelik çalışmaları ve düşünceleri de notlarda vardır. Özellikle Selanik, Manastır, Kosova ve Edirne vilayetlerindeki Bulgarların Yunan kilise yönetimini istemediklerine dair ricaları hakkında Bulgar Ekzarhı'nın günlüğü; daha birkaç ay öncesinde Fener Rum Patrikhanesi ile Bulgar Ortodoks Kiliseleri arasında mahkemelere kadar yansıyan anlaşmazlıklar hatırlandığında, önem kazanmaktadır.

Henüz Türkçe'ye çevrilmemiş olan kitap kısa açıklayıcı notlar, ek, az kullanılan veya kullanılmayan yabancı kelimeler sözlüğü, özel isimler sözlüğü ve İngilizce özet verilerek sonuçlanmaktadır.

İbrahim Kamil

**Osman Karatay, *IN SEARCH OF THE LOST TRIBE. THE ORIGINS AND MAKING OF THE CROATIAN NATION*, Karam Yayın-cılık, Çorum, 2003.\***

Etnik köken meselelerini çözmek veya bir çözüm önermek eski zamanlarda kuşkusuz oldukça kolaydı. Halklar belli tarihi veya efsanevi kişiliklerin torunları oluyordular. Bu gün ise bu tür hikayeler bizi çok zor tatmin eder. Öte yandan, günümüzde tarih biliminin araştırmaları da kimi meselelere inanılır ve güvenilir açıklamalar sunmamaya devam etmektedir. Bu meselelerden biri de Balkanların hep birbirini çağrıştıran iki ulusu Sırp ve Hırvatların nerede, ne zaman ve nasıl ortaya çıktıkları şeklindeki gizemli konudur. Uluslararası diplomasi, çoğu zaman geçici karakterde olsa ve sadece esasında ateşkes süresini uzatmayı amaçlasa da, Sosyalist Yugoslavya'nın 1991'de çözülüşünün ardından ortaya çıkan karmaşık sorunlara belli çözümler bulmayı başarmıştır, lakin Ortaçağ Doğu Avrupası'nın tarihî bulmacasını çözmek için serdedilen dünya çapındaki gayretler pek çok yerde çok az mutabakatla sonuçlanmıştır. Bunların arasında Sırp ve Hırvatların kökeni meselesi başı çekmektedir.

Hırvatlar, Slav dili ve Katolik inancındaki bir Kuzeybatı Balkan ulusudur. Kimliklerinde belirleyici unsur bugün dinleridir. Ancak Katoliklik'ten çok önce de bir Hırvat ulusu vardı. Komşuları olan Sırp, Boşnak ve Karadağlılarla aynı dili konuştukları için, dil kesinlikle belirleyici olamaz. Bu yüzden tarihçiler, etnik veya dilsel aidiyete bakılmaksızın belli bir topluluğun bu ulusun temelinde olduğunda anlaşmaktadırlar. Dolayısıyla, bu Ön-Hırvatlar kimlerdi?

\* Bu makalenin İngilizcesi 26 Eylül 2003 tarihinde Turkish Daily News gazetesinde yayınlanmıştır.

Ortaçağ kaynaklarında onlar hakkındaki bahisler Slav olmayan bir kimliğe işaret eder. Bu yüzden, çoğu tarihçi bunlar için bir İranî veya German asıl önermiştir. German kuramının fazla temeli yoktur, dolayısıyla fazla taraftarı da olmamıştır. İranî kuram, Karadeniz'in kuzeyinin Türk ve Slavlarca istilasından önce burada kimi İranî toplulukların yaşadığı ön-kabulüne dayanır. Ön-Hırvatlar onlardan ayrılmış ve Polonya'ya gitmişlerdir. İkinci aşamada Balkanlara gelmişler, bu arada Slavlaşmışlar ve Hırvat ulusunu oluşturmuşlardır. Tarihçilik hâlâ bölgedeki bu farazi veya hayali İranî toplulukları aradığı için, bu kuram German savından da zayıftır. Kimi tarihçiler Türk (yani Avar ve Bulgar) kökenler önermişlerdir, fakat bunların delilleri de zayıf ve çelişkilidir.

Türkiye'nin en önemli Balkanbilimcisi ve aynı zamanda önde gelen bir Ortaçağ tarihçisi olan Osman Karatay, yıllardır ve uç mesele üzerinde çalışmakta. Çalışmalarının sonuçlarını ilk olarak Türkçe bir kitapta yayınladı (*Hırvat Ulusunun Oluşumu. Erken Ortaçağ'da Türk-Hırvat İlişkileri*, Ankara, 2000). Burada Hırvatlara bir Türk köken öne sürmekteydi. Çok kurgusal görünmekle birlikte, bu kuram bilim çevrelerinde takdirle karşılandı ve çok eleştiri almadı. Ancak çalışmanın yayın dili daha fazla okuyucuya ulaşmasını engelledi. Sonraki yıllarda çalışmalarını daha da derinleştiren Karatay, Türkçe kitabı çevirmek veya genişletmek yerine aynı konuyu bu kez İngilizce'de bir kez daha yazmayı tercih etti. "*In Search of the Lost Tribe*" bu şekilde doğdu. Aynı şeyi anlatsa da bu kitap, Türkçe eserden yapı ve içerik olarak hayli farklıdır. Herşeyden önemlisi takip eden üç yıldaki çalışmaların meyveleri eklenerek muhteva hayli zenginleştirilmiştir. Bu aynı zamanda, yazarın kendisinin "Oğur Kuramı" olarak adlandırdığı kuramın daha da pekişmesi demek olmuştur.

Karatay, Batı Hun devletinin çöküşünden hemen sonra, 5. yy'ın ikinci yarısında Avrupa'ya gelen bir Türk topluluğu olan Oğurların bir boyunun Hazar denizinin kuzeybatısından Galiçya'ya, Polonya'nın güneyine sürüldüğünü öne sürer. Birkaç yıl sonra Avarlar da onların güneyine, şimdiki Macaristan ve Slovakya'ya gelmişlerdir. Bundan sonra Oğurlar Avarlara karşı direnişin öncüsü oldular ve yerel halkı, yani Slavları örgütlediler. Bunların Avar karşıtı faaliyetlerinin son ve sonuç getiren aşaması, Bizans ve Franklarla eşgüdümlü bir saldırı neticesinde Dalmaçya'nın Avarlardan alınması olmuştur. Sayıları nispeten çok az olan bu Türkler zamanla Slavlaşmışlar, ancak kendi isimlerini, daha doğrusu önderlerinin ismini aynı isimli devletlerinin tebaasına vermişlerdir. Ortaçağ Bizans, Rus ve Latin kaynakları bu macerayı açık şekilde anlatırlar.

Bu ilginç kitap, Sırp ve Boşnak uluslarının oluşumu hakkında da yeni fikirlerle doludur. Örneğin, Karatay'a göre, ilk Sırp kralı, Büyük Bulgar

hanı Kubrat'ın (7. yy ortası) oğlu olan Kuber adlı bir Türk prensidir ve ilk Sırp kralları arasında Türk isimli çok kimse vardır. Karatay'ın klasik kuramlardan ayrılan Ön-Bulgar tarihine katkıları da kuşkusuz büyük önem taşıyor. Keza Macar ve Hazar tarihleri için de bazı yeni önerileri vardır. Örneğın, bugüne kadar kabul edilenin aksine, Macarların Kuzey Kafkaslara hiç gelmediğini öne sürer. Günümüzdeki Tataristan Türklerinin ataları olan Bulgarlar Kafkaslarla Çeçenlerle yanyana ve içiçe yaşamışlar ve kuzeye, hep söylendiğı gibi Arap-İslam ordularının baskısıyla değil, yükselen Hazar gücünün tardıyla gitmişlerdir.

Bülent Keneş